

A vállalati bérszabályozás típusai és új vonásai

Ma már közismertek a gazdasági szabályozók változásai, amelyek 1983. január 1-én életbe léptek. A szabályozórendszer különböző elemei (ármechanizmus, nyereségadózás, fejlesztési eszközök átcsoportosítása stb.) közül a legjelentősebb módosulás a bérék és keresetek alakulásának központi szabályozásának következett be. Mivel a havi kereset növekedésének lehetőségei — a fogyasztói árakkal együtt — mindenki számára „hüsbavágó”, vagyis az életszínvonalat meghatározó kérdések, ezért indokolt külön is foglalkozni a gazdálkodó szervezetek alkalmazott új bérszabályozás lényeges jellemzőivel.

1.

A év elején bevezetett bérszabályozás nem teljesen új, eddig ismeretlen elemekből felépített keretszabályozási rend, hanem a hetvenes években már használt egyes szabályozási típusok új módon történő kombinálása és a megváltozott gazdasági feltételeinkhez való igazítása. Az 1983-ban érvényesülő bérszabályozás tehát nem egy átfogó korszerűsítés eredménye. Ilyen jellegű korszerűsítésre a gazdaságirányítás többi szabályozójával összhangban az ötéves tervidőszak végén kerülhet sor. Az ez évi változások elsődleges célja az, hogy az elmúlt két évben a bérszabályozás területén tapasztalt fontosabb hibákat és feszültségeket megszüntessék.

A központi irányító szervek a gazdálkodó vállalatoknál két alapvető szabályozási módszert alkalmaznak. Azoknál a vállalatoknál, melyeknél a nyereség alakulása mérvadóan minősíti a vállalat tevékenységét, a vállalati jövedelmezőségtől függő bérszabályozást vezettek be; azokban az ágazatokban pedig, ahol nem képződik valódi nyereség, vagy annak alakulását a vállalatoktól független külső tényezők (pl. geológiai feltételek az alapanyag- és energiatermelő ágazatokban) determinálják, ott a bérnövekedés differenciált mértékét központi előírások útján állapítják meg. Ez utóbbi módszert központi bérszabályozásnak nevezik.

A vállalati teljesítményhez kapcsolt bérszabályozásnak az a lényege, hogy a vállalati jövedelmezőség mértékétől függ az adott évi adómentes bérszabályozás növekedési lehetősége, vagyis a havi kereset emelkedésének átlagos százaléka. A megnevezett növekedési feltételeinkből eredően a mérce igen magas: például 20 százalékos eszköz- és bérarányos jövedelmezőséget kell elérni ahhoz, hogy az évi bérszabályozás 2,4 százalékkal növelhessék. Ha a vállalat ennél nagyobb arányban növeli a kifizetett béreket, akkor a nyereségből képződő részesedési alapról progresszív nyereségadót kell fizetnie a költségvetésnek. Kiegészítésként az adómentes bérszabályozás-növelést a létszámcsökkentésből származó bérmeztakarítás 30 százaléka-nak a felhasználási lehetőségével is. Ezzel a kiegészítéssel valószínűleg ellensúlyozható a bérszabályozásnak az a korábban már felszínre került fogyatéko-sága, hogy önmagában hajlamos a munkásszám-létszám növelésére, s ezen belül a fölösleges létszám tar-

talékolására ösztönzi a vállalatokat. A jövedelmezőségtől függő bérszabályozás előnye, hogy a piachoz rugalmasan alkalmazkodó, jól gazdálkodó vállalatok számára egyértelműen kedvezőbb lehetőséget biztosít a béremelésben. E típus nemcsak jobb munkára készíti, hanem hagyja is keresni a kollektívakat. A kívánatos ösztönző hatás kibontakozásának viszont elengedhetetlen feltétele az ár- és nyereségviszonyokban tapasztalható torzulások megszüntetése, visszaszorítása.

A vállalati bérszabályozás másik típusa a központi bérszabályozás. Az ide sorolt vállalatoknál nem a vállalati teljesítmények, hanem a központi előírások az évi bérnövekedés fő meghatározói. Összhangban az 1983. évi népgazdasági terv előirányzataival, az adómentes bérfejlesztés mértékét 2,2–3,5 százalék között állapították meg. Egyes ágazatokban a központi mértékeken felül is növelhető a bérszabályozás, abban az esetben, ha a vállalat a létszámcsökkentésből ér el tartós bérmeztakarítást. A felhasználható bérmeztakarítás itt is 30 százalék.

A jelenlegi bérszabályozás legjelentősebb előrelépése az, hogy szakított az „ün.” bázisszemponttal, mivel nem az előző évhez viszonyított teljesítménynövekedést, hanem a gazdálkodás színvonalát tükröző minőségi paramétert honoralja kedvezményes béremelési lehetőséggel. Ebben a rendszerben tehát nem azok a vállalatok járnak jól, amelyek a fejlődési tartalékaikat taktikusan beosztva, rövidebb távon minden évben megfelelő mértékben tudták növelni a gazdasági teljesítményeiket, hanem a magas jövedelmezőséget elérő, s azt stabilizáló vállalatok és ipari szövetkezetek. Az elfogadható béremelés elemi igénye a gyengébben gazdálkodókat pedig mindenképpen a jövedelmezőségük javítására kényszeríti.

Az új bérszabályozás nem a termelési érték alakulásához kapcsolja az adókedvezményes bérnövelést (amint ezt a most megszüntetett bértömeg-szabályozás tette), hanem a piacon elért nyereség egyik mutatójához. Ezzel megszüntette a kettős érdekeltiséget; egyértelműen a nyereséget teszi a vállalati gazdálkodás sikerkritériumává. Ez a szemléleti változás összhangban van az intenzív gazdálkodás, a minőségi tényezőkre alapozódó gazdasági növekedés követelményeivel is.

2.

Az 1983-ban bevezetett bérszabályozási rendszer eltérő létszám-gazdálkodási magatartásra ösztönzi a vállalatokat. Tekintettel van ugyanis a népgazdaság egyes ágazatainak különböző munkaeó helyzetére. Ebből kiindulva a szabályozás differenciál, mert egyes ágazatokban a munkaerő csökkentésére, más területeken (pl. a szénbányászatban vagy az élelmiszeriparban stb.) a munkaerő megtartására, illetőleg a létszám növelésére ösztönzi a gazdálkodó szervezeteket.

Nem lebecsülendő új vonása a bér- és keresetszabályozás rendszerének az áttekinthetőség javulása, a formák egyszerűsödése sem. A korábbi szabályozás — a mezőgazdaságon kívül — 6

bértípust és igen sok egyedi preferenciát foglalt magába. A mostani szabályozás az említett két alapvető formán kívül csak a bruttó jövedelmezőségtől tartalmazza, amelyet kísérleti jelleggel a kiasszövetkezeteknél és az állami szolgáltató kisvállalatoknál vezettek be. Az utóbbi lényege abban áll, hogy az árbevétel és az eszközfordítások különbségét terheli a jövedelemadó, amelynek teljesítése után fennmaradó összeget a vállalat saját döntési hatáskörében használhatja fel.

Kétségtelen, nem állítható az új bérszabályozásról, hogy liberálisabb vagy kevesebb korlátot tartalmaz, mint az előző évi. Sőt: a kedvezményes bérnövelés lehetősége szerényebb a korábbiaknál. Nagyobb mértékű béremelésre reálisan csak országunk gazdasági növekedésének meggyorsulásával párhuzamosan számolhatunk. Minden béremelésnek objektív korlátja ugyanis az a gyakran idézett közgazdasági alaptétel, hogy nem lehet tartósan többet szétosztani, mint amennyit megtermeltünk, és ami ebből fogyasztásra felhasználható.

3.

A vásárlóerő tervszerű szabályozása érdekében a vállalati önállóságot a jövedelemfelhasználásban napjainkban erősen korlátozó bérszabályozás jövőbeni sorát illetően pedig olyan tudományos elképzelések olvashatók, hogy távlatilag a bérék külön szabályozása megszűnik. Pontosabban fogalmazva: beleolvad a vállalati általános jövedelem-szabályozás rendszerébe. E koncepció megvalósulása azonban az egész gazdaságirányítás átfogó korszerűsítésének a függvénye és részkerdeése.

Dr. Sipos Miklós

Összegezés

Az MHSZ munkája Csongrád megyében

Tegnap, csütörtökön Szegeden, a Honvédelem Házában összegezték az MHSZ tavalyi végzett munkáját Csongrád megyében, s megjelölték az idei feladatokat. Az értekezleten részt vett és felszólalt dr. Majzik József, a megyei pártbizottság osztályvezető-helyettese. A Magyar Honvédelmi Szövetség városi és járási titkárait, aktivistáit Mihályi Ferenc alezredes, az MHSZ megyei titkára tájékoztatta egy év MHSZ munkájának mérlegéről, valamint a teendőkről.

Az MHSZ tavaly Csongrád megyében sokrétű feladatait általában jól teljesítette. A honvédelmi elő- és utóképzésben, a hazafias és internacionalista nevelés segítésében előbbre léptek a városi és járási vezetőségek, a honvédelmi klubok, a szakbizottságok és a társadalmi tanácsadó testületek erősítették kapcsolataikat a lakosság, elsősorban az ifjú nemzedék soraiban. Az iskolákban — közművelődésben is — közismert — tantárgy a honvédelem. Ebben is közreműködik az MHSZ. Öröndetes, hogy a megye középfokú tanintézetek 70 százalékában működik honvédelmi klub viszont korántsem ilyen jó a helyzet a felsőfokú tanintézetekben. Szükséges, hogy a klubokban is javítsák a

Juhász Gyula Emlékbizottság alakult

Gazdag program a költő születésének centenáriuma

Április 4-én lesz Juhász Gyula születésének századik évfordulója. A nemzet méltó módon kívánja köszönteni a költő emlékét, s az országos ünneplés szervezésének országnézetét a szülővárosra bízta. Ennek megfelelően tegnap Szegeden alakult meg a Juhász Gyula Emlékbizottság, melynek elnöke Tolnai Gábor akadémikus, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke, tagjainak névsorát pedig országos szervek (Művelődési Minisztérium és az írószövetség), helyi társadalmi és tömegszervezetek, a sajtó, a rádió és a televízió vezető képviselőinek nevével, irodalomtörténészeket, kutatókat találunk. A bizottság már az alakuló ülésen kidolgozta a költő és életműve iránti tiszteletadás elvi tartalmát és a születésnap körül csoportosuló rendezvények programját. Az ülésen részt vett és felszólalt Tóth Dezső művelődési miniszterhelyettes is.

Két kiemelkedő rendezvény mellett számos kiállítás, irodalmi est, zenés program sorakozik. A tervezet

szert április 15-én ünnepi emlékműsort rendeznek a Kiszínházban, s ugyanezen a napon Szegeden tartja vándorgyűlését a Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Juhász Gyula életművének tárgyköréből. Az évforduló körüli hetekben Juhász Gyula verseire komponált kórusműveket mutatnak be; ekkor szólal meg Bárdos Lajosnak a centenáriuma irrt kórusműve (a költő Bartók Bélának című versére), s bemutatják Vántus István kantátáját is (a Himnusz az emberhez című versre).

Az emlékezésből tekintélyes részt kért és kapott Makó is, ahol a költő életének legtermékenyebb éveit élte. A makói programot a költészet napja köré csoportosítják, s műsoros irodalmi esttel, kiállítással (Juhász Gyula makói éve), fiatalok versmondó versenyével teszik változatossá.

Több kiállítás szervezése van napirenden a centenáriuma — egyebek között: állandó kamarakiállítás megrendezése a költő életének dokumentumaiból a Juhász

Gyula-udvarban; a Juhász Gyula-ikonosztáz az archív fotóanyagból; s fotó- és dokumentumkiállítás a Juhász Gyula Művelődési Központban. Emlékezem is készül a centenáriumra, Tóth Sándor szobrászművész munkája, s művészi alkalmi levelezőlapot bocsátanak ki, Kass János tervezésében.

Számos intézmény önálló rendezvénnyel tisztelg a költőnek. A nevével viselő főiskola például ünnepi tanácsulást rendez, tudományos ülésszakot és tudományos diákköri emlékülést szervez, a művelődési házak irodalmi esteket, Juhász Gyula-szavalóversenyeket, vetélkedőket rendeznek.

Egyrészt az évforduló közelében, másrészt az esztendő további részében több Juhász Gyula-kiadvány megjelenését kezdeményezi és szorgalmazza az emlékbizottság.

A Juhász Gyula Emlékbizottság több országos szervezettel, intézménnyel kér fel a centenáriumi megemlékezésekben való közreműködésre.

Munkavédelem

Alapjában véve jónak minősíthető a Pécsi Vasútigazgatóság munkavédelmi tevékenysége — állapotára megcsütörtöki ülésen a Vasúti Szakszervezetnek elnöksége. Az igazgatóság három megyei és két részmegegyét ölel fel területen — melyet 1500 kilométernyi vasútvonal hálóz be — csak nem 14 ezer vasutas dolgozik. Az itteni üzemi balesetek száma évek óta alig fele a többi vasútigazgatóságon történt balesetek átlagának. Az elnökség lezögezte, hogy egyre javulnak az igazgatóságon a munkavégzés feltételei.

Feladatok

a munkásifjúság körében

Ülést tartott a megyei KISZ-bizottság

A megváltozott gazdasági körülmények megkövetelik, hogy az ifjúsági szövetség is változtasson munkaformáin — azokat a mindennapi élet feladataihoz igazítsa. Ezt szem előtt tartva hozott határozatot „A KISZ feladatai a munkásifjúság körében” címmel a KISZ központi bizottsága az elmúlt év decemberében. A KISZ Csongrád megyei bizottsága tegnap, csütörtöki ülésen e határozat végrehajtását szolgáló feladattervet tárgyalta meg.

A tanácskozáson — amelyet Bódi György, a KISZ KB tagja, az ifjúsági szövetség megyei bizottságának első titkára vezetett — részt vett Sztranyák János, a KISZ KB munkatársa és Horváth Lajos, a megyei pártbizottság osztályvezető-helyettese. A határozat végrehajtását segítő megyei feladattervre Szentgyörgyi Pál, a megyei KISZ-bizottság titkára tett javaslatot.

Szövegi kiegészítőjében szólt a határozat lényegi kérdéseiről, főbb célkitűzéseiről, majd a testület speciális megyei intézkedéseket fogalmazott meg. Így Szegeden és Váshelyen néhány nagyüzemben kísérleti jelleggel sor kerül a „minőségi körök” megszervezésére. Ezek lényege, hogy az azonos munkaformában részt vevő fiatalok segítsék a hibák feltárását, és javaslataikkal szolgálják a jobb minőségű munkát. Az anyag- és energiatakarékosági program felett vállalt KISZ-védnökség keretében a jövőben is konkrét javaslatokkal kellene tovább segíteni például a munkahelyi korszerűsítéseket is. A KB-határozat szellemének megfelelően megyénkben is nagyobb gondot fordít az ifjúsági szövetség a fiatalok vállalkozók segítésére.

A szoroson vett gazdasági feladatok mellett szó volt a munkásifjúság érdekében a fiatalok további képzéséről, továbbfejlesztéséről. Ezt szolgálják majd az ifjúsági tájékoztató irodák, s az érvényben le-

vő, a fiatalokat közelebből is érintő jogszabályokról készülő útmutatók. A feladatterv vitájában (felszólalt: Horváth Zoltán, dr. Kiss Barnabás, dr. Horváth Károly, Novákné Halász Anna, Szilágyi János, Kmettykó Lajos, Nagyné Szénási Zsuzsa, Szentgyörgyi Pál, Sztranyák János, Bódi György) többen kifogásolták: a területi, munkahelyi alapszervezeti munkát és tervezést hátráltatja, hogy a határozat pontos szövege még mindig nem jutott el az alsóbb szintű KISZ-szervezetekhez.

A tegnapi ülésen szó volt még a megyei KISZ-bizottság ez évi költségvetéséről, a megyében végzett gazdasági ellenőrzések tapasztalatairól (előadó: Molnár Fábán Edit, a megyei KISZ-bizottság gazdasági osztályvezetője és dr. Sánta Mihály, a PEB elnöke). E témák megtárgyalásán részt vett Kiss István, a megyei pártbizottság osztályvezetője és Nagy Olga, a KISZ KB munkatársa.

Az 1983. évi építőtáborozás feladataira Veszélinov Ágnes, a megyei bizottság munkatársa tett javaslatot. E napirendi pont vitájában felszólalt Bessenyei Zoltán, a megyei pártbizottság munkatársa is.

Edzőket kitanítanak az edzők képzéséről és a megyei bizottság képzési tervéről döntött a testület.

B. Z.

Vasút-villamosítás

A vasúti pálya villamosítását folytatják Sajószentpéter és Kazincbarcika között. A tervek szerint úgy kell befejezni a munkát, hogy a májusi menetrendváltástól már mind a személy-, mind a tehervonatokat villamos mozdonyon továbbíthassák majd Miskolcon keresztül, egészen Kazincbarcikáig.